

11

Çokkültürlü Yurttaşlık

YURTTAŞLIK ÜZERİNE

Yurttaşlık, bir yurtda doğup büyüme ya da yaşamış olma, bir yurtdun bireyi/kişisi olma, bir yurtda bağılı bulunma durumudur (TDK, 2018).

Tarihsel olarak yurttaşlık kavramı Antik Yunan'ın Polis'lerine kadar gitmektedir.

“*Yurttaşlık*”, tarihî süreç içinde, Polis'in gelişmesiyle eş zamanlı olarak ortaya çıkmıştır. Antik Yunan'da sınırlı bir grubun ayrıcalığı, bir zoon politikon (politik canlı) olmanın zorunlu koşulu olarak anlaşılan katılımcı aktif yurttaşlığı geliştirdi (Alptekin, 2005:89).

ZOON
POLITIKON

Yurttaşlık ulus-devletle örtüşen ve çoğunlukla ulus-devletin ölçütleriyle şekillendirilen ve kullanılan bir kavram olmuştur. Aynı zamanda ulus yaratma sürecinde devlete bağlanma ve üyelerinin aidiyetliği ve kimliğinin sağlanmasında araç olarak kullanıldı (Alptekin, 2005:89).

Antik Yunan'dan günümüze değişik çağlar ve coğrafyalarda farklı bir şekilde ulaşmayı başaran yurttaşlık statüsü, hem tasavvur edilen bir ideale ve hem de yaşanan vakıya işaret etmektedir (Üstel, 1999:51).

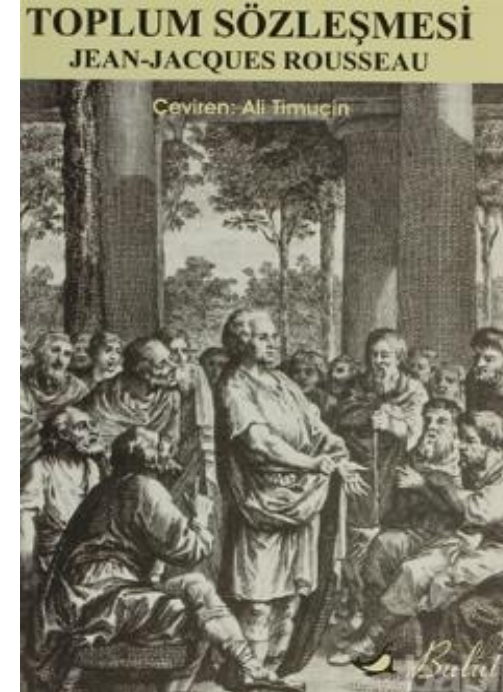
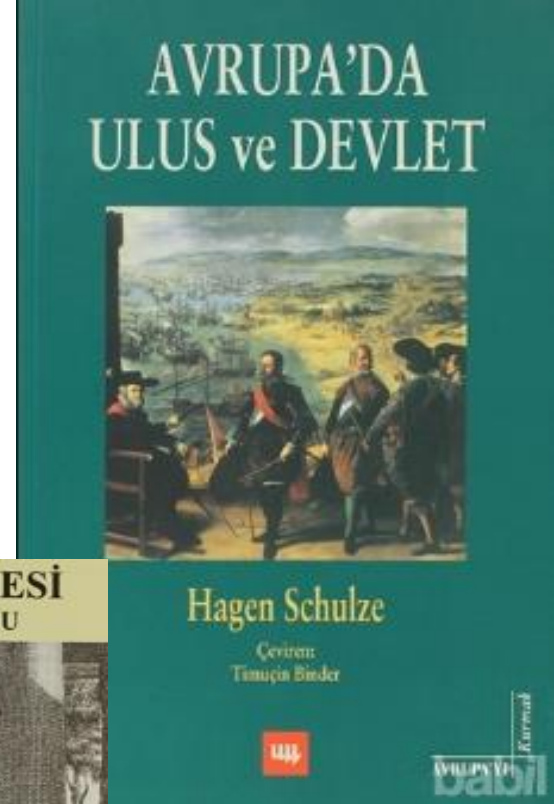
Ulus-devletlerin ortaya çıkmasıyla birlikte, yurttaşlık ulus-devlet ile paralel bir anlam kazanmaya başlamıştır.

Böylelikle, **Yurttaşlık-yurttaş olma** kavramı; ulus-devlete atfedilen bir kavram haline gelmiştir.

Yurttaşlık modern tarih boyunca önemli ve anahtar ölçekli bir kavram olmuştur.

- “Fransız Devrimi’yle de yurttaş, ulusla özdeşlemeye başlamıştır. Halk artık Rousseau’nun “Sosyal Sözleşmesi” ndeki genel iradeyi ve siyasi yetkinliği temsil ediyordu. Ulusu meydan getiren halktır ve sadece halkın oluşturduğu ulus, devlete ve hükümetine yetki verebilmektedir” (Schulze, 2005: 152).

Kymlicka'nın (2004: xi) ifadesiyle, 1990'ların sihirli sözcüğü hâline gelmiştir. Milliyetçiliğin yükselişi ve ulus devletlerin ortaya çıkışı, insanların üyelik durumlarını ve yurttaşlığı kazanma şartlarını tanımlamada çok önemlidir. Böylece yurttaşlık çoğunlukla bir ulus-devlete üyelik olarak tanımlandı. Bu aşamada, yurttaşlık ulus-devletle örtüşen ve çoğunlukla ulus-devletin ölçütleriyle şekillendirilen ve kullanılan bir kavram oldu (Alptekin, 2005: iv).

Bazen de ulus yaratma sürecinde devlete bağlanma ve üyelerinin aidiyetliliği ve kimliğinin sağlanmasında araç olarak kullanıldı. Başka bir açıdan, yurttaşlık hakları insanların daha fazla hak taleplerinin yükselişiyle Batı'da ortaya çıktı. Böylece Batı'da modern yurttaşlık, ulus-devletin şemsiyesi altında insanları bir arada tutacak, eşitleyici ve evrenselleştirici bir olgu olarak tanımlandı ve kullanıldı (Alptekin, 2005: iv).

- Modernizmin ulus-devlet yurttaşlığına postmodernizm ile birlikte eleştiriler gelmiştir.
- Küreselleşme, kültürel olarak homojen bir devlet mitini zamanla bu gerçeklikten uzaklaştırarak her devletteki çeşitliliğe çoğunluğun, çoğulculuk ve daha açık hale gelmeye itmiştir (Kymlicka, 1998: 36)
- Çokkültürlülük ve diğer kimlik politikaları ulus-devlet yurttaşlığına eleştiriler getirmektedir.

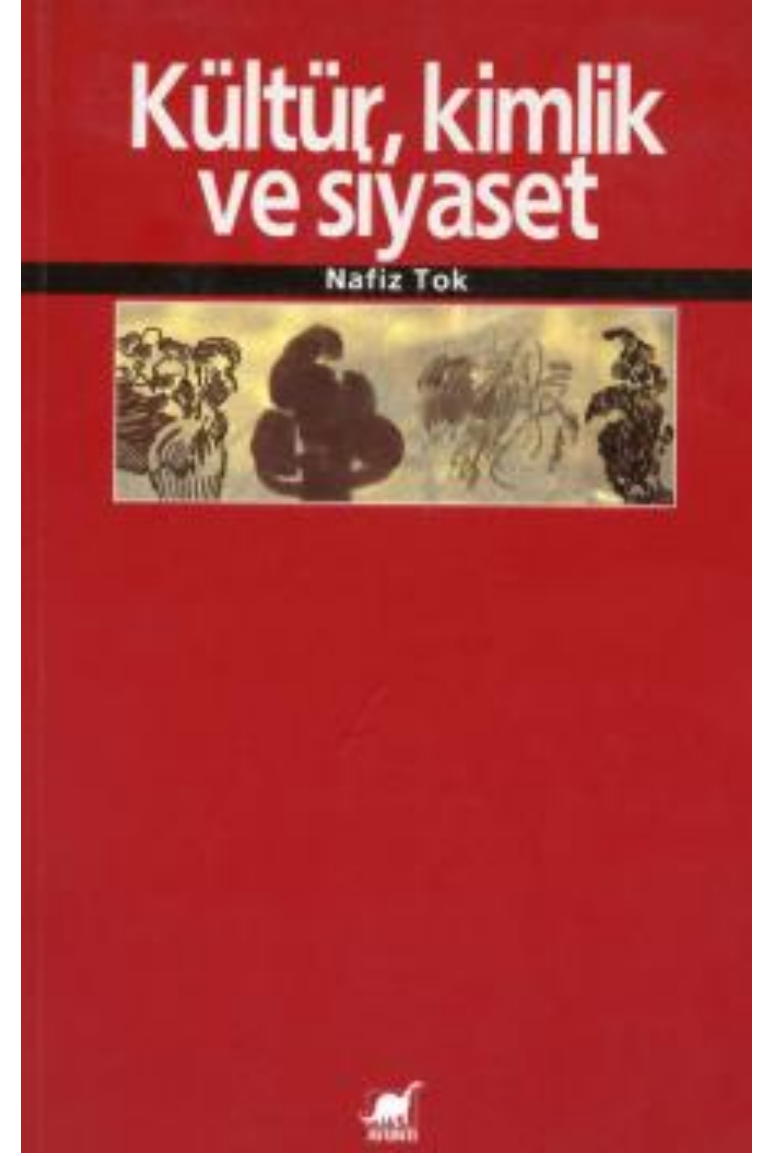
ÇOKKÜLTÜRLÜ YURTTAŞLIK

“Günümüzde yurttaşlık, siyaset teorisyenlerinin öngördüklerinden daha fazla farklılaşmıştır ve çok daha az homojendir” (Parekh, 1991, akt: Kymlicka, 1998:292).

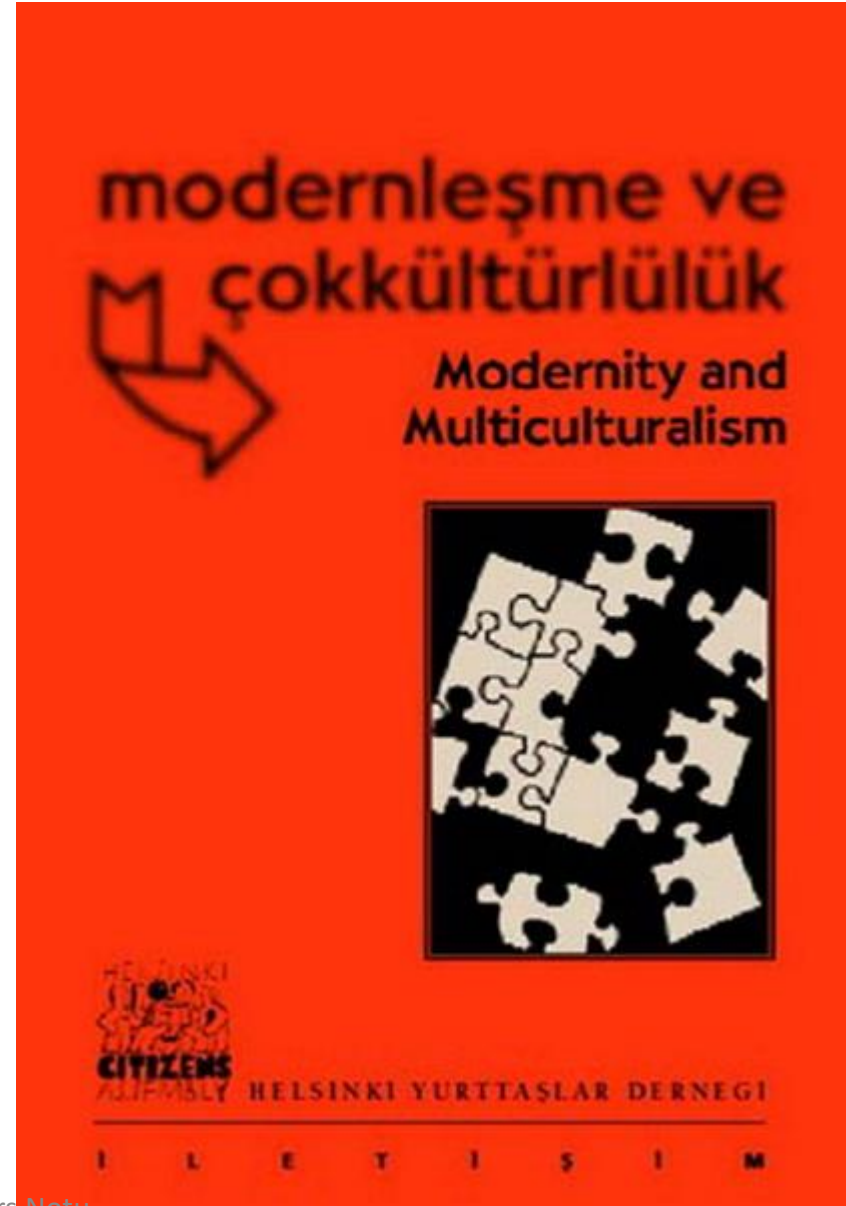
“Modern yurttaşlığın ulus- devlet sınırları içindeki kamusal alanda eşitliğini ve ortaklığını sağlayan homojen ulus fikrinin çatırdamasıyla daha önceden hasıraltı edilmiş olan toplumların heterojen yapısı ortaya çıkmaya başlamıştır”(Azizoğlu, 2016:16).

- *“Çokkültürlülük siyasetine karşı çıkanlar azınlık kültürler için özel politika düzenlemelerinin siyasal toplumun üyeleri arasındaki karşılıklı dayanışma duygusunu azaltacağını ileri sürmektedir. Bunun yerine siyasal toplumun tüm üyelerinin eşit bireysel hak ve özgürlüklere sahip olmasına dayanan ortak vatandaşlık anlayışını savunuyorlar”* (Tok, 2003:279).

- Çokkültürlü bir yapı olarak oluşturulmuş ortak bir kültür ancak bir eşitlik ortamı içerisinde gerçekleşir. Özel ve özellikle Kamusal yaşam alanlarında, bireylerin eşit haklara sahip olmaları, birbirlerini eşit biçimde sorgulayabilmeleri ve eşit kaynağa sahip olabilmeleri gereklidir (Parekh, 2002: 282).

Kymlicka (1998:61), grup farkına dayalı hakları üç başlıkta sunmaktadır:

❖ **Özyönetim hakları**

Çokuluslu devletlerde, yapıyı oluşturan uluslar kültürlerinin tam gelişimini sağlamak ve insanların çıkarlarını en iyi şekilde gözetmek üzere, belli bazı politik özerklik ya da toprak esasına dayalı yargı biçimleri talep etme eğilimi taşır. Aşırı örneklerde uluslar, büyük devlette kaderini tayin hakkının imkansız olduğuna karar verirlerse ayrılmayı isteyebilirler.

❖ **Çoketniklilik hakları**

Bazı etnik gruplar ve dinsel azınlıklar kültürel faaliyetleri için çeşitli biçimlerde kamu yardımı da talep etmektedir. Bu faaliyetler etnik grup derneklerinin dergilerinin ve şenliklerinin desteklenmesini kapsar. Etnik grupların belki de en çok tartışma yaratan talebi, dinsel pratikleri temelinde onları dezavantajlı duruma düşüren yasalar ve düzenlemelerden muafiyettir. Örneğin Britanya'daki Yahudi ve Müslümanlar pazar günleri işyeri kapatma ve hayvan kesim düzenlemelerinden muaf tutulmak istemeleri gibi.

❖ Özel temsil hakları

Tarihsel olarak dezavantajlı grupların yeterince temsil edilmemeleri genel bir olgudur. ABD ve Kanada'da kadınlar, ırksal azınlıklar ve yerli halkların hepsi nüfus ağırlıkları temelinde sahip olmaları gerekenden üçte bir daha az koltuk işgal ediyorlar. Sakat ve ekonomik olarak dezavantajlı insanların temsil edilme oranı da oldukça düşüktür. Örneğin, Charlottetown Accord üzerine Kanada'da yürütülen tartışmalar boyunca, kadınlar, etnik azınlıklar, resmi dilsel azınlıklar ve Yerlilerin garantili temsili için bir dizi öneri yapılmıştır.

Sonuç

- Çokkültürlü yurttaşlığın bir politika olarak talep edilmesi her geçen gün artarak devam etmektedir. 19. yy ulus devletlerinin homojen syem ve uygulamalarının önemli ölçüde bozguna uğradığı, ülke sınırlarının yer yer anlamsız formlara dönüştükleri, AB uygulamalarında da fark edilebilmektedir.
- Kültürel ođulculuk talebi ulus-devletlerin yurttaşlık anlayışlarının değişmesine ve farklılıklara karşı kucaklayıcı bir politik yapının oluşturulmasına içkin girişimlerin üretilmesini kaçınılmaz bir zorunluluk haline getirmiştir.

